

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.97

Бугера О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

КАРТОГРАФУВАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У статті проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід картографування кримінологічної інформації в мережі Інтернет. Доводиться необхідність використання методики картографування кримінологічної інформації в мережі Інтернет для запобігання злочинності в Україні. Розроблено відповідні практичні рекомендації та доповнення до чинного законодавства.

Ключові слова: кримінологія, кримінологічна інформація, мережа Інтернет, картографування, запобігання злочинності.

Постановка проблеми. Кримінологія ХХ – ХХІ століть характеризується, щонайменше, 3-ма напрямками розвитку: перевіркою, практикою і подальшим науковим пошуком ідей, гіпотез і теорій стосовно злочинності та злочинця, детермінації злочинності й злочинної поведінки, злочинних проявів та запобігання їм; повсюдним поширенням кримінології на всіх континентах та в більшості країн; інтеграцією світового співтовариства у запобіганні і протидії найбільш суспільно небезпечним злочинним проявам. Широкий вихід кримінології на конкретні проблеми практики потребує від неї чутливого реагування на зміни в житті, тримання в полі зору появи нових суспільно небезпечних негативних явищ, формування висновків, що здатні правильно орієнтувати владу у сфері протидії злочинності [1, с. 5–7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з актуальних напрямів розвитку сучасної кримінології є використання можливостей сучасних інформаційних технологій, і, зокрема, мережі Інтернет для запобігання злочинності. Окремі питання кримінологічної інформації та її картографування досліджували такі вчені, як: А.М. Бабенко, В.С. Батиргарєєва, Д.І. Голосніченко, О.М. Джу́жа, А.П. Закалюк, Є.В. Орлов, В.А. Пересадько та ін.

На думку А.М. Бабенко, розроблення нових, ефективних заходів запобігання злочинам потребує використання відповідних удосконалених методів їх кримінологічного аналізу. Одним із найзручніших і водночас узагальнюючих способів візуалізації, отриманих під час аналізу регіональних особливостей злочинності, є метод картографування. Суть його полягає в тому, що на карту заносяться ті або інші показники злочинності. Кожна окрема карта складається шляхом занесення на неї того або іншого кількісного чи якісного показника злочинності чи певного соціального, економічного чи демографічного параметру регіону. Після складання комплекту карт із занесенням на них територіальних відмінностей певних процесів можна отримати цілісне уявлення про територіальний розподіл злочинності та факторів, що її обумовлюють [2, с. 337].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану та можливостей розвитку картографування кримінологічної інформації в мережі Інтернет для запобігання злочинності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Картографування кримінологічної інформації – це спосіб візуалізації на карті різноманітних правопорушень, який використовується аналітиками для аналізу злочинів і конкретизації специфіки їхнього скоєння. Необхідно зазначити, що це ключ-

човий компонент поліцейської статистики і криминологічного аналізу. Картографування злочинів використовує геоінформаційну систему (ГІС), що дозволяє аналітикам виявляти гарячі точки вчинення злочинів на карті (поряд з іншими даними), недоступними без картографічної візуалізації правопорушень. Використовуючи ГІС, криминологи можуть здійснювати кореляційний аналіз інших статистичних даних, таких як: демографічні дані, інформація щодо розміщення шкіл, ринків, ломбардів, місць торгівлі зброєю, стан освітленості вулиць та ін., що дозволяє краще зрозуміти глибинні кореневі причини вчинення злочинів і допомогти правозахисним установам боротися з цими проблемами. Вперше спосіб комп'ютерного моделювання даних злочинів з їх накладенням на карти був здійснений у Чикаго в 1986 році, коли Департамент поліції виграв грант для втілення кримінальної картографії в життя. Згодом цю ініціативу перейняли інші великі міста США.

В Україні процес картографування криминологічної інформації знаходиться на початковій стадії. Зокрема, це соціальний проект з візуалізації злочинності zloch.in.ua, який зараз зобразив криминогенність у розрізі областей за деякими видами злочинів, а також створив відповідну карту злочинності по м. Києву [3].

Крім того, були створені дві карти криминогенної ситуації (масштаб 1: 500 000) «Наркоманія в Харківській області» та «Злочинність у Харківській області». Також створено інвентаризаційну електронну карту криминологічної ситуації в Сумській області, на якій за допомогою умовних позначень вказано види злочинів згідно з Кримінальним кодексом України. Зокрема, для кожного з видів злочинів розроблені асоціативні умовні позначення, що відображають: злочини проти основ національної безпеки України; злочини проти життя і здоров'я особи; злочини проти волі, честі та гідності особи; злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; злочини проти власності; злочини у сфері господарської діяльності; злочини проти довіри. Це оглядова карта, яка є базовою для розробки тематичних спеціальних серій карт, наприклад, серії карт «Злочини проти власності в Сумській області» чи серії карт «Злочинність у Сумській області» [4, с. 96–98].

При цьому необхідно зазначити, що в США сучасні інформаційні технології злочинності використовуються доволі широко. Зокрема, спе-

ціалізований сайт EveryBlock забезпечує можливість дізнатися, що відбувається навколо Вас, слідкувати за тим, що відбувається у Вашому районі та зв'язатися з Вашими сусідами. Мета сайту – допомогти бути кращим сусідом, надаючи Вам часто оновлювану інформацію про райони, а також інструменти для спілкування із сусідами. Сайт простий у використанні: необхідно зареєструватися і вибрати, які місця Ви хочете відстежувати – можливо, ваш будинок та ваше робоче місце. Ваша персональна домашня сторінка EveryBlock буде оновлюватися протягом дня, і Ви побачите, що відбувається поруч з обраним Вами місцем, (наприклад, Вашим місцем перебування), а також тим, про що говорять люди поруч з Вами. Ви також можете отримувати щоденні електронні листи, що містять повідомлення про події в обраних Вами місцях або поруч із ними, включаючи інформацію про події, що відбулися напередодні або за весь минулий тиждень.

Загалом, EveryBlock – це комбінація різних типів інформації місцевого рівня: від загальнодоступних записів як звітів про злочини до дискусій сусідів та фотографій, які люди зафіксували в певному районі.

Як правило, на домашній сторінці EveryBlock розміщуються чотири типи інформаційних повідомлень, щоб зацікавити потенційного відвідувача сайту: повідомлення сусідів (різного характеру від обговорення побутових тем до повідомлень про злочини); інформація громадського характеру (огляди щодо місць відпочинку, корисна інформація щодо отримання дозвільних документів, наприклад на будівництво, і, звичайно, інформація про злочини в дещо ширших масштабах); інформація зі ЗМІ у вигляді підсумкової інформації щодо згадувань адреси місця проживання певної особи чи визначеного району; інформація різнопланового характеру щодо подій на місцевому рівні – коментарі, фотографії, відгуки працівників місцевих підприємств, повідомлення із сайтів електронних оголошень та ін. Необхідно зазначити, що EveryBlock розвиває різноманітні форми зворотного зв'язку між адміністрацією сайту та зареєстрованими користувачами (в т.ч. через Twitter або Facebook) з метою швидкого реагування щодо вдосконалення процесу подачі інформації, її характеру та можливостей доступу до неї [5].

У США також функціонує безкоштовний Інтернет-сервіс – Family Watchdog, який допомагає отримати інформацію щодо зареєстрованих осіб, що вчинили злочини, пов'язані із сексуальним

насильством. Сайт призначений, насамперед, для підвищення рівня інформування населення щодо наявності та переміщення вказаних осіб у певному районі. Доступ до сайту є безкоштовним, при цьому можливе надання наступних інформаційних послуг: пошук зареєстрованих правопорушників у певному районі шляхом введення адреси, що цікавить користувача, та відображення знайденої інформації на карті; отримання інформаційних повідомлень (на електронну пошту або SMS-повідомлень) щодо переміщення в певному районі (або безпосередньо в місці проживання користувача сайту) осіб, які зареєстровані у спеціалізованих базах даних як особи, що вчинили злочини, пов'язані із сексуальним насильством; повідомлення про злочини, що були скоєні у визначеному районі протягом певного проміжку часу або були скоєні нещодавно; повідомлення щодо безпечності продуктів харчування, про їх відкликання з ринку, рішення державних органів з цього приводу та ін.

Важливим є те, що Family Watchdog здійснює також картографування злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством. Достатньо тільки ввести пошукові дані (наприклад, певну адресу або ім'я та прізвище), і користувач сайту має можливість бачити інформацію даного виду на карті та отримати докладні дані про злочинця (його фото, прикмети, коли був звільнений або ще знаходиться у в'язниці, статтю, за якою відбував або відбуває покарання тощо). Сервіс дуже зручний, зокрема, користувач сайту може натиснути квадрати, які з'являються на карті, і переглядати фотографії (де це можливо), адреси, уподобання та іншу інформацію про правопорушника. Можливості сайту дозволяють також контролювати окремих правопорушників та оновлювати дані щодня з кількох державних реєстрів. Як тільки особа, що вчиняла злочини, пов'язані із сексуальним насильством, зареєструє адресу в певному визначеному районі, користувач сайту отримує про це інформаційне повідомлення. Необхідно зазначити, що запобіганню злочинам, що пов'язані із сексуальним насильством, у США надається підвищена увага, і особливо щодо педофілів. Вказане питання постійно досліджується кримінологами, зокрема, згідно зі статистичними даними 60% правопорушників – це сімейні друзі (няні, сусіди або друзі сім'ї); 30% зловмисників – це їх власна сім'я і 10% – незнайомі люди. Зазвичай люди вважають, що злочинцем є стороння особа, однак 90% зловмисників – люди, яких знає жертва. При цьому не всі правопорушники є дорослими, 23% з них молодше 18 років [6].

Необхідно зазначити, що під час картографування кримінологічної інформації використовується геоінформаційна система – сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). Також під геоінформаційною системою розуміють систему управління просторовими даними та асоційованими з ними атрибутами. Тобто це – комп'ютерна система, що забезпечує можливість використання, збереження, редагування, аналізу та відображення географічних даних [7, с. 96–98].

Отже, необхідність отримання інформації у зручній для сприйняття формі потребує застосування в інтегрованих інформаційних системах геоінформаційних технологій. Історичними попередниками геоінформаційних систем в органах внутрішніх справ можна вважати карти міст, районів, на яких за допомогою умовних позначень відображалися місця скоєння злочинів, дислокації працівників правоохоронних органів та ін. Але повноцінна їх реалізація стала можливою завдяки інформатизації, створенню інтегрованих банків даних, із включенням до них баз даних картографічної інформації. Геоінформаційні технології також знайшли застосування в аналітично-інформаційних системах (підсистемах інтегрованих інформаційних систем), діяльність яких ґрунтується на комплексній обробці даних про об'єкти обліку та картографічної інформації, таких як СОВА (система оперативно-візуального аналізу). Умовою використання геотехнологій є наявність у базах даних інформації про просторове розташування об'єкта у вигляді географічних чи адресних координат. Геоінформаційні технології з реалізацією можливостей GPS-навігації мають величезний потенціал для оперативно-розшукової діяльності, для моніторингу певних об'єктів. Вони становлять реальний резерв удосконалення інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів. Отже, геоінформаційні технології сприяють формуванню інформації у зручній для сприйняття формі, з прив'язкою об'єктів обліку до адресних чи географічних координат. Загалом, під геоінформаційними системами МВС розуміються інформаційні системи, що створюються завдяки інтеграції баз даних звичайних інформаційних систем, які функціонують у підрозділах МВС на визначеному рівні, з базами даних відповідної картографічної інформації з метою аналізу

та подання інформації про певні об'єкти наочно у просторовому їх розташуванні на картах чи планах [8, с. 15–16, 22–23].

При цьому криминологічна інформація – це дані про стан, структуру і динаміку злочинності, про причини злочинів, особу злочинців та заходи запобігання злочинам. Криминологічна інформація повинна відповідати таким вимогам: повноті, своєчасності, достовірності. Головними джерелами інформації криминологічної є статистична звітність про злочинність та результати боротьби з нею, дані криминологічних досліджень [9, с. 273].

Отже, поєднання сучасних комп'ютерних технологій та можливостей мережі Інтернет створює базис для поглиблення криминологічних досліджень у напрямі картографування криминологічної інформації та розроблення заходів щодо попередження злочинності на новому якісному рівні. Необхідно погодитись з А.П. Закалюком, який вказує, що серед актуальних завдань наукових криминологічних досліджень на сьогодні найбільш необхідним і гострим є завдання отримання реальної науково обґрунтованої інформації про дійсний стан (рівень) злочинності. З цим пов'язано визначення дійсної результативності реагування системи кримінальної юстиції на злочинні прояви, її відповідності доктринальним положенням Конституції України щодо найвищої соціальної цінності – недоторканності й безпеки людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, невідчуженості й непорушності її прав і свобод. Нагальними також залишаються проблеми інформаційного забезпечення криминологічних розробок, їх досконала інформатизація та комп'ютеризація, розробка і впровадження загальнодержавних та галузевих криминологічно-інформаційних комп'ютерних банків даних та мереж, передусім Державної автоматизованої системи криминологічної інформації [10, с. 10–15].

Окремі питання законодавчого забезпечення вказаних проблем відображені у правових нор-

мах Закону України «Про Національну програму інформатизації» [11]. Зокрема, у ст. 5 вказується, що головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави. Програма спрямована на вирішення таких основних завдань: формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій; формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що для підвищення рівня запобігання злочинності в сучасних умовах розвитку інформаційного забезпечення суспільства необхідно внести доповнення до ст. 5 Закону України «Про Національну програму інформатизації» щодо картографування криминологічної інформації та забезпечення доступу до неї через мережу Інтернет усіх зацікавлених сторін. Доцільним є також розроблення державної Програми використання мережі Інтернет для запобігання злочинності, яка передбачала би можливість створення спеціалізованих баз криминологічної інформації, їх ефективне функціонування та оновлення, а також відповідний фаховий рівень працівників.

Список літератури:

1. Сучасна криминологія: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50 річчю каф. криминології та кримінально-виконавчого права (9 грудня 2016 р., Харків). Харків, 2016. 236 с.
2. Бабенко А.М. Методичні основи криминологічного аналізу регіональних особливостей злочинності. Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права». 2014. Вип. 71. С. 333–339.
3. Кримінальна картографія / Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кримінальна_картографія (дата звернення: 25.01.2018).
4. Пересадько В.А., Орлов Є.В. Картографування криминологічної ситуації (на прикладі Сумської області). Збірник наукових праць «Проблеми безперервної географічної освіти і картографії». 2015. Вип. 22. С. 94–98.
5. EveryBlock. URL: <http://www.everyblock>. (дата звернення: 25.01.2018).

6. Family Watchdog. URL: <https://www.familywatchdog.us/> (дата звернення: 25.01.2018).
7. Геоінформаційна система / Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Геоінформаційна_система (дата звернення: 25.01.2018).
8. Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2011. 31 с.
9. Кримінологія: навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. О.М. Джужи. Київ: Атіка, 2008. 316 с.
10. Закалюк А. Концептуальне бачення сучасної кримінологічної ситуації в Україні та шляхів актуалізації кримінології в українському суспільстві. Право України. 2009. № 7. С. 6–16.
11. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27–28. Ст. 181.

КАРТОГРАФИРОВАНИЕ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ В СЕТИ ИНТЕРНЕТ

В статье проанализированы отечественный и зарубежный опыт картографирования криминалогической информации в сети Интернет. Доказывается необходимость использования методики картографирования криминалогической информации в сети Интернет для предотвращения преступности в Украине. Разработаны соответствующие практические рекомендации и дополнения в действующее законодательство.

Ключевые слова: криминология, криминалогическая информация, сеть Интернет, картографирование, предупреждение преступности.

CARTOGRAPHIC CRIMINAL INFORMATION IN THE NETWORK OF INTERNET

The article analyzes the domestic and foreign experience of mapping criminological information on the Internet. There is a necessity to use the method of mapping criminological information on the Internet for prevention of crime in Ukraine. Appropriate practical recommendations and amendments to the current legislation have been developed.

Key words: criminology, criminological information, Internet network, mapping, crime prevention.